

DE SINGELBERG TE BEVEREN-WAAS

Tijdens de campagne 1974 op de *Singelberg* ⁽¹⁾ werd een grosso modo noordwest-zuidoost verlopende sleuf dwars door de motte getrokken.

Naast het vervolledigen van de topografische kaart ⁽²⁾, stelden we voor de campagne 1975 twee onderzoekspunten voorop, nl. enerzijds de controle van enkele vorig jaar vastgestelde vergravingen; anderzijds een controle van het verloop en de inplanting van een hoekmuur opgetrokken in Doornikse kalksteen. Hiertoe werden negen sleuven getrokken (6 tot 14) ten westen van deze van vorig jaar (fig. 64).

Aan de zuidelijke rand van het motteplateau vormde alleen de uitbraaksleuf van de vermoede binnenmuur van het kasteel een aanknopingspunt met de vaststellingen van vorig jaar. Ook vonden we een uitbraaksleuf, die aan de basis (- 6,40 m; de grens met het grondwater) verband hield met een baksteenkonstructie (mogelijk een toren?). Verder kwam ook nog een grosso modo oost-west verlopende muur (fig. 63 en 64, P) voor, opgetrokken in Doornikse kalksteen en baksteen. Hij werd in westelijke en in noordelijke richting herbruikt (aan- en overbouw). Oostelijk vonden we het eindpunt van deze muur en de oostwand van de aanbouw (tot ca. - 6 m diepte). Vooral de aanbouw was grotendeels uitgebroken. Deze aanbouw verloopt in noordelijke richting; hier werd een uitbraak vastgesteld tot - 3,40 m (fig. 63, L), doch dieper geen spoor van muurkonstructies. De aanbouw zou mogelijk met een keldervertrek kunnen te maken hebben. De uitbraaksleuf van de aanbouw doorbreekt de onder vermelde stratigrafische elementen, behalve de recentste lagen (fig. 63, A en B) van het motteplateau.

Boven de heuvelkern (fig. 63, H, J en K) treft men achtereenvolgens aan: een humeuse laag (fig. 63, I) en een laag met zeer veel brandsporen (fig. 63, G). De hoger vermelde oost-west verlopende muur (fig. 63 en 64, P) doorbreekt de humeuse laag I, maar rond en boven het oostelijk uiteinde werd een pakket van ca. 50 cm dikte met brandsporen (veel huttenleem en houtskool) behorend tot laag G aangetroffen. Vermoedelijk staan we hier voor een muur behorend tot een gebouw dat deels in steen, deels in vakbouw was opgetrokken en op een bepaald ogenblik (cf. infra verbrande munt) is afgebrand. Het verder verloop van dit gebouw blijft voorlopig problematisch. Boven de laag G treffen we dan achtereenvolgens nog volgende stratigrafie aan: een nivelleringslaag van lemig zand (fig. 63, F), een loopvlak (fig. 63, E), een nivelleringslaag van lemig zand gemengd met baksteenpuin (fig. 63, D), een bakstenen vloer met bovenliggend loopvlak (fig. 63, C), een laatste nivelleringslaag en loopvlak (fig. 63, B) onder het 17^e eeuwse afbraakpuin en de oppervlaktehumus (fig. 63, A).

¹ J. DE MEULEMEESTER, De Singelberg te Beveren-Waas, in *Conspectus MCMLXXIV*, Arch. Belg. 177, Brussel, 1975, 62-66.

² Wat betreft de opmetingen van de topografie van de motte en de voormotte konden we rekenen op de medewerking van de heer M. Coppens, architect.

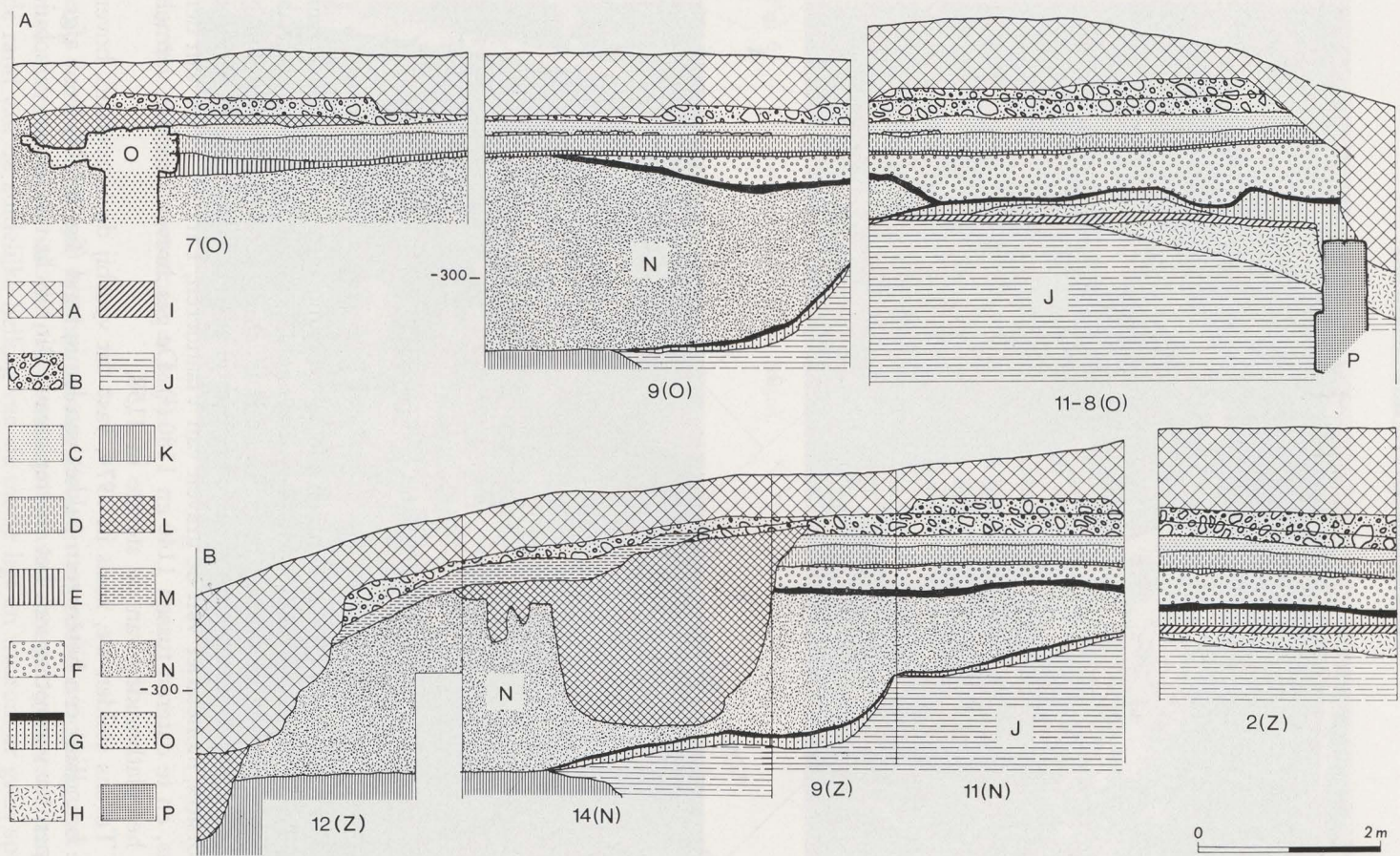

Fig. 63. — A. Samengesteld noord-zuidprofiel; B. Samengesteld west-oostprofiel — Legende verklaard in de tekst.

Fig. 64. — De opgravingen 1974-1975 op het motteplateau.

De heuvelkern (J) daalt in een plotse overgang met ca. 1 m. Deze knik in de heuvelkern, ook reeds vorig jaar vastgesteld, is gevuld met afvalmateriaal van loopvlak I en de brandlaag G. In de knik, in de afval van de brandlaag, werd onder meer een verbrand zilveren muntje gevonden. Het is een penning van SIMON, monetariër van de graven van Vlaanderen, Dirk en Filips van den Elzas, en te dateren tussen 1140 en 1180⁽¹⁾. De geschreven bronnen vermelden het platbranden van de sterkte in 1158.

Tevens stelden we, zoals in 1974, vast dat voorbij de heuvelknik boven deze brandlaag een heterogeen pakket van lemig zand (fig. 63, N) werd afgevoerd ter vergroting van het motteplateau. Dit bracht tevens een verschui-

¹ Voor het onderzoek van de munten danken wij de heer W. VANDERPIJPEN, Penningcabinet.

Fig. 65. — De noordoosthoek van de donjon.

Fig. 66. — De noordwesthoek van de donjon.

ving van het centrum van het motteplateau in noordelijke richting met zich mee; vermoedelijk ook de reden waarom bovengenoemd gebouw thans op de rand van de zuidelijke helling van de motte ligt en waarom er geen sporen van de zuidelijke helft van het gebouw schijnen bewaard te zijn. De nivellering

F en loopvlak E dekken het geheel van het nieuwe motteplateau af. Loopvlak E moet gekoppeld worden aan een tegelvloer, die op een bepaald ogenblik opgegeven en uitgebroken werd; dit weerspiegelt zich in nivelleringslaag D, tot hier toe de oudste laag met baksteenpuin.

Herinneren we aan het tweede te onderzoeken element, nl. het verloop van de vorig jaar aangetroffen hoekmuur (fig. 65). Deze muur (fig. 63 en fig. 64, O) werd ingeplant boven laag E. Hij kon in westelijke richting vervolgd worden. In sleuf 12 duiden twee elementen op het feit dat we hier met de, grotendeels uitgebroken, noordwestelijke hoek van het gebouw te doen hebben: enerzijds een uitbraaksleuf (in zuidelijke richting) gevuld met o.a. kalksteen en mortel van deze muur afkomstig (fig. 66, rechts in profiel), en anderzijds het karakter van de hoekversteving, nl. omgeven door steunberen, waarvan het bouwpatroon verschilt van de verdere opbouw en fundering van de muur: als fundering werden hier grote blokken kalksteen, driehoekig gekapt, vertikaal in de grond gedreven en afgedekt met platte steenblokken (fig. 66). Hetzelfde systeem werd aangewend bij de twee steunberen (fig. 64), die de muur verstevigen. De buitenafmeting van dit gebouw bedraagt aan de noordzijde ca. 14,50 m. Afmetingen en plaatsing doen ons besluiten dat we hier met een donjon te doen hebben. De bovengenoemde tegelvloer is vermoedelijk met dit gebouw te verbinden.

Waar het verder verloop van dit gebouw in zuidelijke richting moet gesitueerd worden, is omwille van verschillende uitbraaksleuven nog onduidelijk. Deze (fig. 63, L) worden echter wel afgedekt door een afvallaag (fig. 63, M), waarin nogal wat scherven, keukenafval (beenderen, mossel- en oesterschelpen), een zilveren munt (Naamse groot - 1514) en twee bronzen penningen (één van 1547, de andere niet nader te dateren binnen de 16e eeuw) voorkwamen. Stratigrafisch komt deze laag na het voorlaatste loopvlak B.

De ikonografie van het site geeft een bijkomend element voor het opgeven van de donjon. De afbeelding, die Sanderus in zijn *Flandria Illustrata* (1641) geeft, beeldt geen centraal donjon af, maar wel gebouwen opgetrokken rond een centrale binnenkoer.

Met de huidige stand van onderzoek zijn er drie grote fazen in het site te onderscheiden. Een eerste: gekoppeld aan het opwerpen van de heuvelkern met een eerste okkupatieniveau enerzijds en het optrekken van een naderhand afgebrand gebouw anderzijds (tot het midden van de 12^e eeuw); een tweede: uitbreiding en ophoging van het site en bouw van een donjon; een derde: opgave van de donjon (militair karakter) (vóór het midden van de 16^e eeuw?) en bouw van het bij Sanderus afgebeelde kasteel (residentieel karakter), dat midden 17^e eeuw werd afgebroken.

J. DE MEULEMEESTER